

1938

71
Kaynak



HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevinin adı	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	»
Amasya	Yeşilirmak	»
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	»
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ölker	Aylık
Artvin	Çoruh	İki ayda bir
Denizli	İnanç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	»
Elaziz	Altan	»
Eminönü	Yeni Türk	»
Eminönü	Halk bilgisi Haberleri	İki ayda bir
Kayseri	Erciyeş	Aylık
Eskişehir	Halkevi	»
Gireson	Aksu	»
İsparta	Ön	»
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Kars	Doğuş	Aylık
Konya	Konya	»
Manisa	Gediz	»
Mersin	İçel	»
Merzifon	Taşan	»
Milas	Yeni Milas	»
Muğla	Muğla	»
Niğde	Akpınar	»
Niksar	Ölker	»
Trabzon	İnan	»
Samsun	19 Mayıs	»
Sinop	Dıranaz	»
Sivas	Orta yayla	»
Yozgat	Bozok	15 günde bir
Zonguldak	Kara Elmas	3 Ayda bir

İYESİ
T. F. SILAY

KAYNAK

Yayın Direktörü
ABDİ
Agabey Oğlu

Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi

SAYI: 71

19. 12. 1938

YIL: 5

Tarihi Tetkikler:

Karasi Oğulları Kimlerdi?

Yazan: Ekrem ÇAVULDUR

Bizans, Pontos ve Ermeni diyarı gibi Hristiyan hükümetlerin küçük asyadaki memleketlerine taarruzlarda muvaffak olmakla şöhret bulan Selçuk türklerinden [1] Kutlumuş oğlu Süleyman ile türkmenlerden [2] Melik Ahmet Danişment Gazinin oğlu Melik Gazi Mehmet Gümüştekini, Ab-

basi Halifesi muktedi Biemrullah, birbirine enişte ve kayınbirader yapmışdı. [3]

Bu sıhriyet [4] Rum Selçuk devletile Danişmendiye hükümetinin teşekkül ve teessüs çağında birbirlerini arkalamalarına vesile olmuştu.

[3] Necip Asım Türk tarihi, sayfa: 401

[4] İsmail Hakkı ve Rıdvan Nafizin Anadolu Türk tarihi tetkikatından (Sivas şehri) eserinde [Sayfa: 17, Satır: 14 - 16] Tarihi Mısırülkahire ismindeki İbni Şeddada ait eserde «Danişmendin adı (Nuştekinüldanışmend) olarak geçiyor ve Anadolu Selçuki devletinin müessisi (Süleyman Kutulmuş) un dayısı olarak gösteriliyor» denmektedir.

Sivas şehri eseri yazılırken baş vurulan me-hazlardan eser müelliflerinin teryic ettikleri riva-yetler, kanaat verici ve tatmin edici bir vuzuh-ile hadısı aydınlatamamaktadır.

Sözü geçen eserdeki «Nuştekinüldanış-mend» tabirinden müelliflerin, Ali danışmendin birincisi olan Melik Ahmet Danişmend gaziye kaskd ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu nokta göz önünde bulundurularak keyfi-yetin bu yönden tahlili icabeder. Arap müver-rihinin Nuştekin olarak kullanıldığı ismi hâsın, Türklere mahsus olmak üzere Gümüştekin, ola-rak kullanıldığında şüphe edilemez. Binaenaleyh Nuştekin isminin Gümüştekin olduğu barizdir.

(Sivas şehri) eserinde ve sair eserlerdeki silsile cetvellerinde sadece Melik Gazi, Melik Gazi Mehmet ve Melik Gazi Mehmet Gümüşte-kin olarak zikredilen zatın Ali danışmendden bi-rinci hükümdar olan Melik Ahmet Danişmend Gazi olmadığı bunun oğlu bulunan ikinci hü-

[1] Tarihi Osmani encümeni tarafından neşir olunan Osmanlı tarihinde Selçukilerin, Oğuzun oğlu Günhanın Kınık adındaki oğlundan türedi-ği ve üç oklardan oldukları kaydedilmektedir. (Cilt: 1 Sayfa: 128) Necip Asımın Türk tarih-inde ise Selçuk Türklerinin Pelo methalindeki şimal çitlerinde meskûn (Karaiyit) lerden çıktıkları münderiştir. (Sahife: 244)

Bergama kazasının Kınık nahiye merkezile Ayvalığın Altınova nahiyesine bağlı Kılaz Yö-rüklerinin oturduğu (Karayit) köyünün bugünkü adları dikkate şayandır.

[2] Selçukun hafidlerinden İslâmiyeti kâbul etmiş olan (Bugo Tuğrul) ve kardeşi (Çakar) ve maiyetleri düşmanları tarafından sıkıştırıldık-ları için Oksus boyunda meskûn Türkmenler arasında yerleşmek mecburiyetinde kalmışlardı. Türkmenlere İrana birlikte sefer etmek teklifin-de bulundular. Nehri geçerek yaptıkları hücum-da bu iki sergerdenin gösterdikleri saldırışı çok beğenen Türkmenler, onlara bağlanarak kendi-lerini hükümdar tanıdılar. (Necip Asım Türk tarihi sahife: 249 - 250)

Türkler tarafından Anadolunun son istilâsın-da Türkmenler Şibihcezirenin bir çok yerlerine dağılarak yerleşmişlerdir. Danişman, menküç, Karman, Germiyan, Zülkadir oğullarının bu Türk-menlerden oldukları kuvvetle muhtemeldir.

Bununla beraber Melik Gazi Gümüştekin, Süleymanın vefatında karısının mirasını ileri sürerek Rum Selçuk Devleti idaresinde bulunan Şehir ve kasabaları, kendi mülkine bağlamaktan farîğ olamadı!

Arkalama keyfiyeti, Kızıl hacılar zamanında yine tekerrür etti. Selçuk memalikinden bir kısmını çiğneyen Kızıl hacılardan bir kol şimalden Danişmendiye arazi sine girmişti. Birinci Kılınç arslanla birleşen Melik Gazi Mehmet Kümüştekin, Kızıl Hacıları kahkari bir hezimete oğratmış (Buhemonu) esir etmişti. (493 h) Bu iki hanedan arasında sıhriyet tevali ettiği gibi yekdiğeri arazilerine taarruz da devam etti! Melik Gazi Mehmet Kümüştekinin oğlu yağı basan, kayın pederi Rüknettin Mes'udın vefatı üzerine tıpkı babası gibi yaptı!

Bu sebeble iki hanedan arasında yüz gösteren muharebeler, bir çok zaman sürdü; iki tarafın Bizanslıların ittifakına arz iftikar gibi çirkin hareketlerine sebebiyet verdi!

Rum Selçukilerin Bizans, Anadolu ayaletlerini yıldırım süratle çiğniyerek Vizantiyon (İstanbul) yakınlarına dayandırmaları. Bilhassa şarka karşı İstanbulun kapusu olan (Nise) İzniki zaptederek Payitaht yapmaları Bizanslıları korkutmuş, bunun neticesi olarak Ehlisalıp belâsını Selçuk Türklerinin başına sardırmışlardı.

Bu sayede Türkler tarafından istilâ edilmiş ülkelerini geri almaya muvaffak

olan Bizanslılar, siyasî rollerle Selçuk ve Danişman oğullarını birbirine kırdırmak yolunu tuttular. Aynı zamanda kurtarıcıları olan hacılara kumanda eden rüesanın İstanbulu zabt etmek hırslarından çekinen Bizans İmparatorları, her iki tarafa karşı kahbece siyaset takibinden geri kalmadılar...

Bundan istifade eden İkinci Kılınç Arslan İzzettin, Bizanslıları da Danişman oğullarını da mağlûp ederek Danişmendiye hükûmetine, nihayet verdi..

Hükûmetlerinin istiklâlini elden çıkarmış olan Danişman oğulları, akrabaları bulunan Selçuk oğullarının valiliklerini kabul ederek onlara hizmet etmekten çekinmediler. Bunlar yarı müstakil bir surette idareye malik bulunan uçbeyliği namı verilen hudut ayaletlerinde ifai hizmet etmekte idiler.

Bunların bu suretle hükûmet merkezinden uzak bulunmaları Selçuk hükûmdarlarının - taklibi hükûmetten vareste kalmaları için - işlerine yarıyordu. Buna rağmen Danişman oğulları, rum Selçuk hanedanında zuhura başlayan Şehzade ihtilâfatına bigâne kalamıyorlardı..

Buraya nakil edeceğimiz tarhi bir hadise, bu hususu teyit etmektedir. Âli Danişmendiye'den yağı basan oğulları Zahirrettin ili, Sinanettin Yusuf ve Muzafferettin Mahmud'un uçbeği bulundukları bir zamanda biraderi Süleymanın tasallutu üzerine Rum Selçuk taht ve saltanatını terk edip gurbet illerine düşen (İzzettin ikinci kılınç Arslan

lanın oğlu ve halefi birinci Gıyasettin Keyhüsrevi, yukarıda isimleri geçen üç birader, yedi lisan bilen bir türkü [5] gönderüb Almanyadan getirtmişler ve onu arkalıyarak Süleymanın vefatı yerine geçeli bir yılı doldırmayan oğlunu tahtından indirerek birinci Gıyasettin Keyhüsre'ye ikinci defa Selçuk tacını geydirmeğe vesile olmuşlardı. [6]

Bu eyiliği unutamayan Gıyasettin Keyhüsrevin oğlu İzzettin birinci keykâvus, Zahirrettin ilini kendine pervane yapmış ve una fazla gönül bağlamıştı. Buna rağmen

[5] Bu Türkün adı Hayrullah efendinin Tarihi Al Osmanında ve Necip Asımın Türk tarihinde Hacıp Zekerya olarak kaydolunmakta ise de Hayrullah efendi Türkçe ve farsiden mada beş lisan bilen zatı İzzettin Keykavusun elçisi Şemseddin göstermektedir.

Tarih yazan bu iki zatın, İbni Bibinin Farsça yazdığı Tevârihi Ali Selçuk nam eserinin tercümesinden kendi eserlerine nakliyatla bulundukları görülmektedir. Hayrullah efendi bu nakliyatı muhtasar ve pek karışık bir surette, Necip Asım ise daha düzgün olarak eserlerine geçirmişlerdir. Bu yönden Necip Asım kaynağını üstün tuttuk.

[6] Bizans müverrihlerinden nakliyatla bulunan tarihler, birinci Gıyasettin Keyhüsrevi, Bizansa iltica ettirip Bizans ricalinden birine damad yaparak Hacıp Zekeryanın onu ve çocuklarını kaçırdığı İznikte hükûmet kuran Bizans imparatorları avdetine engel olduğundan bir çok

men İzzettinin düşmanlarına iltihak eden Zahirittin ilinin bu hareketinden kederlenmiş olan keykâvus şu:

*«Şemamki budem yandın dükendi tenim
Hiç olmadı bir veçhile handân dihenim
Pervane ki yarı garım olmuşdun benim
Razıyım uralar boynumu düşe bedenim*

Kıt'asını yazıyor.

Bu hadiseler, gösteriyorki Rum Selçuk Hanedanının saltanat işlerinde Danişman oğulları leh ve aleyhde mühim roller oynıyorlardı.

mevaitle çocuklarını rehin bırakarak geçtiğini yeniden taç giydikten sonra intikam almak üzere İznikte taarruzda mecruhan vefat ettiğini yazarlarsa da Rum Selçuk müverrihlerinden İbni Bibi tarafından yazılarak Layit Darülfünunu muallimlerinden M. Hutisma tarafından neşredilen eserde bunun civar hükûmdarları olan kardeşleriyle damadı ve sair Türk ve İslâm hükûmetlerinin hükûmdarları nezdinde birer miktar eğlendikten sonra İstanbul Lâtin hükûmdarı Bodvinin yanında kaldığı, oradan Afrikaya ve Almanyaya gittiği 601 H. Tarihinde avdet ederek tahta oturduğu ve konyaya avdeti esnasında müşkilât gösteren Alaşehir tekfuruna açtığı harbi kazanarak askerinin talana daldığı sırada bir Rum tarafından şehit edildiği yazılmaktadır. (Necip Asım Türk tarihi sayfa: 410, 411, 412 ve haşiyeleri) Buna nazaran Bizans müverrihlerinin daima kendilerine yontarak naklettikleri rivayetlerin esaslılığı barizdir.

kümdar Melik Gazi Mehmet Gümüştekin olduğu aşikârdır.

Arap müverrihinin «Nuştekinüldanişmend» tabirinden kasdı da Danişmendiye'den Nştekin (doğrusu Gümüştekin) dir.

Esasen İbni Şeddad bu tabiri, Malatyayı ilk fetedenlerden bahseylerken kullanıyor. Netekim biraderi İsmail tarafından elde edilen Malatya Selçuk hükûmdarı birinci Kılınç Arslan tarafından zaptediliyor. Bunun koyduğu naibin vefatı üzerine Melik Gazi Mehmet Gümüştekin Malat-

yayı fetediyor.. Şu tarihi hadise de Arap müverrihinin kasdını aydınlatıyor.

İbni Şeddadın Melik Gazi Mehmet Gümüştekinin, Rum Selçuk devleti banisi Süleyman Kutlumuşun dayısı olduğu hakkında Sıhriyete dair verdiği malumat, doğru olarak kabul edilemez. Çünkü Mehmet Gümüştekin, yaşının küçüklüğü itibarıyla Süleyman Kutlumuşun himayesine verilmiş onun hemşiresile evlendirilerek Süleymana enişte olmuştur. (Necip Asım Türk tarihi) İslâm dini taşıyan insanlar arasında bir eniştenin dayı olmasına imkân yoktur.

Ören Tepe - Ayaklı

YAZAN: O. BALKIR

Bürhaniye kazasının 4 kilometre kadar batısında, Şarköy hududu içinde bulunan tepe, Bürhaniye iskelesi ile Iğde burnu arasında ve sahile 8 metro mesafededir. Sahil boyunca imtidadı 500 metre kadardır. Tahminen üç kilometre sath mesahası olan tepe, beyzî şekilde olup sahile kısa ve dik, karaya daha uzun ve hafif bir meyille bağlıdır. Üzeri hemen tamamen işlenmiş bir haldedir. Hiç de tabii görünmiyen bir kaç küçük höyük göze çarpmaktadır ki bu höyüklerin üzeri işlenmemiş ve yabancı otlarla kaplıdır.

Ören tepenin civarında Küçük veya Yılanlı tepe denmekle maruf bir tepelik daha vardır ki burada büyük bir kaç mezar ve lâhitler bulunduğu söylenmektedir. Bu lâhitlerden biri Şarköye, cami önünde musluk havuzu olarak kullanılmak üzere getirilmiştir. Lâhit kara taştan ve yekparedir. Dıştan uzunluğu 235, genişliği 90, derinliği 80 ve kalınlığı 12 santimetredir. Üzerinde hiç bir nakış ve yazı yoktur.

**

Eski Adramityom şehrinin, Ören tepesinin 50 metre kadar deniz tarafından ve deniz içinde bulunan Karataş civarında olduğu (KARASI TARİHÇESİ) nde yazılmaktadır. Muhakkak ki şehir, yalnız o mntıkada ve dar bir saha içinde değildi. Ören tepenin 5 - 6 kilometre kadar cenubunda bulunan ve Seklik namı verilen çamlı tepe yakınlarında sur harebeleri bu fıkri teyit edici mahiyettedir. Halk arasında tevatür edildiğine göre Bergama kralı sahilde böyle büyük ve mamur bir şehre malik olduğu için övünürmüş. Bu vaziyete göre Ören tepe-

nin bulunduğu yerde şehrin ya mabedi ki civarda daha müsait yer görünmemektedir - ve yahut Adramityom şehrinin Li man binaları bulunuyordu.

Örenin önünde, bu gün bile hemen muntazam denecek vaziyette uzanan sahil şeridi buranın bir kordon olduğu fikrini vermektedir.

Buranın liman olması ihtimali daha kuvvetlidir. Çünkü sahilde, su içinde kalmış ve Kara taşla doğru 3 metre kadar genişlikte uzanan, işlenmiş ve düzgün hendesi şekillerde birbirine demirle kenetlenmiş taşlar vardır.

Örende, sahil boyunca göze çarpan harabeler sırasıyla şunlardır:

1 — Kara taşın 300 metre kadar doğu kuzeyinde, denize amut ve su içine kadar uzanan, yerle bir seviyede divar. (Bunlar birbirine muvazi ve 15- 20 metre aralıyla üç tanedir.)

2 — Tam sahilde içten 130, dıştan 190 santimetre kutrunda tuğla ve harçla işlenmiş, içi sıvalı ve ikişer, yan yana beş tane havuz (Bu havuzların içi kum ve yosunla dolu olduğu için derinliklerini tesbit etmek mümkün olmamıştır. Halk arasında buranın tabakhane olduğu rivayet ediliyorsa da havuzların vaziyetine göre tuzla olması daha muhtemeldir.)

3 — Sahile 8 metre mesafede ve Ören tepenin sahilde en yüksek kısmı altında, içten 120, dıştan 250 santimetre kutrunda bir dehliz. Tavanın yuvarlaklığı tuğla, dışı taş ve harçla işlenmiştir. Dehlizin ağzı sahile meyillidir. Ağzının yarıdan fazlası kumla kapanmıştır. (Halk buranın Bergamaya giden yeraltı bir yol olduğunu rivayet etmektedir. Fakat Adra-

mityom şehrinin ana lagımı olması daha kuvvetle muhtemeldir. Ören tepenin üzerinde bunu teyit edecek ve aşağıda arzedeceğimiz işaret ve izlerde görülmüştür. Henüz ağzı pek kapanmamış iken bu dehlizden çocukların 30 - 40 metre kadar içeri gittikleri söylenmektedir.)

4 — Bir metre kalınlık ve yedi metre uzunlukta iki köşesi görülen bir oda divarı. (Odanın art divarı, Ören tepe boyunca uzanan sur harabelerine dayanmaktadır. Divarın içi kireç, kum ve ezilmiş kiremit veya tuğladan yapılmış bir halita ile sıvalıdır. Rengi kırmızıya yakın olan siva çok sağlamdır.)

5 — Ören tepe boyunca uzanan ve yer yer yıkık sur. Surun bazı yerleri tabii kayalar üzerine işlenmiş olup toprak seviyesinden yüksekliği hemen yok gibidir. Yerle bir olmuştur.

Ören tepe üzerinde görülen harabeler:

1 — Sahile amut, iki metre açıklıkta birbirine müvazi bir buçuk metre kalınlıkta iki divar. Divarın istikameti sahil boyunca gördüğümüz dehlize doğrudur. Bir buçuk metre kadar kısmı görülmektedir. Bunun sahile çıkan ana lagımı olması muhtemeldir.

2 — Tepenin 100 metre şark cenubunda sahile müvazi ve yukarı ki divara amut, yer altında 300 metre kadar uzanan ve izlerden 5 metre kadar geniş olduğu anlaşılan bir divar.

3 — Yine bu divara ve sahile amut, birinci divara müvazi bir buçuk metre genişlikte bir divar köşesi.

4 — Tepenin zirvesinden 50 metre kadar sahile doğru çakıllı, dıştan 4 metre kutrunda bir kuyu.

**

Ören tepenin üzeri işlenmiş ve tarla olmasına rağmen buranın bir harabe olduğu elle tutulurcasına açık. Saha tamamen bina yıkıntısı, tuğla, kiremit ve ava-

ni parçalarıyla doludur. Toprağın sathında çok ince işlenmiş bir çanak parçası, çıplak vazo kaideleri, dört köşe kesilmiş 10 15 santimetre eb'adında işlenmiş mermer, 8 santimetre kalınlık ve 25 santimetre kutrunda bir künk parçası gördük.

Köylülerin buradan bir çok işlenmiş taşlar çıkardıkları söylenmektedir. Bu taşlardan bir kaçında Şark köy caminin köşesindeki kuyunun yan zeminindedir.

Biri üzerinde, iki art ayağı mevcut, ön ayakları ve başı olmıyan, yalnız boynuzları müşahade edilen kabartma bir geyik, diğeri üzerinde, gene kabartma tavus kuşu işlenmiştir. Taşlar kırık ve kabartmalar eksiktir.

— A Y A * K L I —

Sayın saylavımız İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın; (Karesi Tarihçesi) eserinde, Ören tepenin şarkında ve sur dahilinde (Ayaklı) namile maruf bir sudan bahsedilmektedir.

Ayaklı, Ören tepenin sahilden 1,5 - 2 kilometre doğusundadır. Etrafı söğüt ve kavak ağaçları ile gölgelenmiş bir yerdir. Bürhaniye ve Şarköy halkının mesire yeri olup kışın bataklık bir haldedir. Mevki fazla sulak olduğu için Şarköy halkı fasulya ekip yetirtirirler. Yazın, muhakak, bir defa olsun Ayaklıda ve etrafını çeviren ovada taze fasulya, börülce çorbası ve kaz yemek umumî adet halindedir.

Ayaklı havuzu 1,5 metre kadarı toprak içinde, kalanı toprak seviyesinden yüksekte olmak üzere 2,5 metre derinlikte olup tam 1,5 metresi su ile doludur. Su, zeminden kaynama suretile çıkmakta ve toprak seviyesinden pek az yukarıda açık bırakılmış büyücek bir delikten harice akmaktadır. Havuzun yalnız divarları vardır. Zemin toprak, kum ve yosundur. Daire şklindedir. Kutru; içten içe 4, dıştan dışa 5 metre olup divarların kalınlığı 50 santimetredir. Divarlar, kara taş,

mermer ve harçla işlenmiş olup çok sağlamdır. Yarım daire kadar yeri yıkıktır. Divar taşları içinde ve yıkık yerin başla-
dığı yerde, tamir esnasında konduğu mu-
hakkak olan, üzerine çok san'kârane me-
şe yaprakları işlenmiş bulunan mermer
bir sütun başlığı göze çarpmaktadır. Ne
zaman yazıldığına dair hiç bir iz ve yazı
yoktur. Yalnız suyunun aktığı deliğin üs-
tünde, arap harflerile yazılı bulunan aşı-
ğıdaki kitabeden 1320 - 1903 yılında Şar
köylü Hacı Hüseyin ağa tarafından tamir
ettirildiği anlaşılmaktadır. Kitabe aynen
şudur.

Muammer eylesin cenabıhak mimarı
Şar karyeli Hacı Hüseyin ağa keremkârı
Eyledi tamir bu ayaklı nam mai lezizi
Hayratını müzad eyleye cenabı barı.

1320 1903

Kitabe ikişer mısralık satır halindedir.
Ayaklının 5 metre kadar batısında,
kaygın taşlarla yapılmış bir köprü varsa
da, sonradan yapılma olduğu muhakkak-
tır. Ancak bu köprünün iki tarafında; bi-
ri böğürtlenlerle kapanmış iki kırık mer-
mer sütun vardır. Dikili vaziyettedir. Son-
radan dikme olduğu muhakkaktır. Şimal
tarafıta olanın muhiti 180 santimetre olup
yerden ancak 50 santimetre kadar yük-
selmiştir. Üzerinde, kırık yerde bir satırı
okunmayan şu yazılar vardır:

ΛΛΗΡΕ ΑΝΔΟΠΑΤΡΥ
ΕΥΕΡΤΕΤΗΝ
ΕΡΙΜΕΛΗ ΘΕΝΤΟΣΜΑΡΚΟΙ
ΑΤΡΙΟΥΜΑΡΚΟΥΥΙΟΥ
ΠΘΑΜΟΝΟΣ

Diğer sütun boştur

Ayaklının suyu gayet soğuk ve olduk-
ça lezizdir. Suyun nereden ve ne şekilde
geldiği belli değildir. Zeminden kaynadığı
görülmele beraber, su, oradan çıkma de-
ğildir. Adramityom zamanından kalma bir
su yoluile geldiğini ve ancak orada top-
raktan kaynadığını tahmin etmek pek de
hatalı olmasa gerektir. Ayaklının bir ki-
lometre kadar doğu güneyinde [DİKİLİ
TAŞ] namile maruf bir taş vardır ki bu-
nun eski bir su terazisi olduğu muhak-
kaktır. Hali hazırda taşın zeminden yük-
sekliği iki buçuk metre kadardır. Üzerin-
de karşılıklı ikişer su küngü görülmek-
tedir.

Bizim kanaatımıza göre ayaklının suyu,
bu su terazisine bağlı eski yolla gelmekte
ve ona civarda kaybolarak havuzun oldu-
ğu yerden kaynamaktadır. Ancak bunu
da kat'iyetle teyit edecek, bahsettiğimiz
su terazisinden başka bir delil yoktur.
Bu, nihayet bir tahminden ibarettir.

Not:

Ören tepenin civarında vaktile bulunmuş
olan yazılı taşlarda, buranın [HORONİ] adlı bir
kasaba olduğunu anlatan yazılar okunmuş. Bu-
nun ne dereceye kadar doğru olduğu malûm
değilse de (Ören) ile [Haroni] arasındaki fone-
tik benzerlik, bu rivayeti pek de yabana attır-
mıyacak kadar kuvvetlidir. Ancak, elimde bir
tek me'haz olan (Karesi tarihçesi) nde bu nam-
da bir şehir adına da tesadûf etmedim. Acaba
burada bu namda bir şehir hakikaten var mıydı?
Yoksa, Horoni bir komutan veya malikâne sa-
hibi bir zat mıdır?. Bunu ayırt etmek icap eder.

O. B.

Ata Sözleri

Toplayan: İ. Hakkı AKAY

İnsanı il azdırır

Yağmuru yel azdırır

Bu da bir tekerleme: « Kişi emsalin-
den azar» a benziyen sözdür.

İle karışan yere karışır

Çizmeden yukarı çıkmamalı, haddi aş-
mamalı, ötekinin berikinin işine karışma-
malı; Çünkü hor olunur, haysiyet kaçar ve
ceza görülür demektir.

İl ile yelin önüne geçilmez

Haksız cereyanlara kapılma, nedamet
duyarsın; demektir.

İlk pazar misk kokar

Alış verişçilerin işine erken başlama-
sını tavsiye eden bir söz, bir tekerlemedir.

İnsanın iyisi söze uyan

Daha iyisi dağa uyan

Bu da tekerlemedir. Söze uyan şüphe-
sizki iyi adamdır. Fakat hiç bir işe karış-
mayıp da dağdaki hizmetini gören daha
iyi adam demek olacak.

İnsana her hastalık bulaşır

Kırıkla çıkıktan başka!

Hatta kırıkla çıkık bile mütehassısına
gösterilmezse azar ve mikrop kapar. müz-
minleşir ve sarı olur, demektir ki her
hastalığın kırık ve çıkık dahil olsa iyi ba-
kılmadıkça sirayet edebileceğini anlatan
sıhhi bir sözdür.

İnsan sözden

Hayvan yulardan

İnsan, sözünün eri olmalıdır demek

İnce artar, yovun [1] tartar.

[1] Kalın, Kaba

« Yükte hafif, bahada ağır,, Sözü'nün
benzeridir.

İçer olursun hasta

Paran da gider üste

Keyf bunun neresinde?

İçkiden tahzir mahiyetinde çok haklı
olarak söylenmiş ve tecrübe edilmiş bir
sözdür.

İnsan insan olsa ne lâzım altunla pul;
İnsan merkep olursa yakışır mı kadifeden çull
İnsanlık bîzatihî kıymettir. İnsanlıktan
behremet olamıyanlar merkepten de aşı-
ğıdır demektir.

İl oğluna dayanma, akar suya güvenme!
İl oğlundan görülen fenalıklar üzerine
söylenen bir sözdür.

İl yumruğunu yemiyen kendin kahraman sanır

İl insana acımaz, fenalık yapar. Her-
şey münasebat ile azlaşılır. « El elden
üstündür ta arşe kadar,, meseline de ben-
zer.

İlin köşklü sarayından bizim samanlığımız
yeydir.

Hale rıza mafevka hasetten tevakkî ifa-
de eden sözlerdendir.

İnsan olduğu yeri şereflendirmelidir.

Evet, ya müfit olmalı, ya müstefit;
Çünkü: « Baki kalan bu kubbede bir hoş
seda imiş!,, baki

İnsan demirden sert, taştan berk, [1]
Gülden naziktir.

İnsandaki kudret ve mukavemetle be-
raber nezaket ve zerafeti anlatan bir
sözdür.

[1] Berk Sert demektir.

İhmalin her gün zararı çekilir
Mana malûm, her işi güne yarına sal
mak zarar tevliid eder.

İt derisinden post olmaz!
Ehliyetsiz ve hain insanlardan hayır
gelmez demek isteniliyor.

İtme, bulma!
“Eden bulur,, Herkez kendi oezai ame-
lini çeker; demektir.

İşten artmaz diştten artar.
Bu meseli bu gün için: “Diştten art-
maz, işten artar” şekline getirmeliyiz. İkt-
tisat ve tasarruf hakkındadır.

İki kibleye tapanda din olmaz!
İki yüzlü adamdan hayır gelmez, de-
mektir.

İki kılınc bir kına sığmaz.
“İki horoz bir çöplükte ötmez,, mese-
line benzer.

İnsan doğduğu yerde değil doyduğu yer-
dedir.

Ticaret ve kazanç yolunda seyahat ve
sayı amele teşviktir.

İstenmedik aş yenmez.
“Mide kabul etmeden çorba yenmez,,
in benzeridir. Hayat ve münasebat mu-
habbetle kaimdir. Muhabbet olmayınca an-
laşmak olamaz demektir.

İnsan insan kuludur.
Bu, arapea: Elinsan abidüldülihasan,,
ın tercümesidir. İnsanların daima müşfik
ve hayrihah olmalarını istiyen bir sözdür.

İl avcundan su içen kanmaz
Her kes kendi işini kendi yapmalı baş-

kasının yardımına arzı ihtiyaç etmemeli,
izzeti nefis sahibi olmalı demektir.

İşin biterine gitmeli
Beterine gitmemeli
Bir takım tetbirsizliklerle işi çıkmaza
sokup da neticesiz bırakmamalı, her işi
düşünerek tetbirli hareket etmeli demektir.

İlin iyisini bulamıyan köpeğin dayısını arar
İlin iyisinden hayır göremiyen kendi-
nin kötü akrabasına boyun eğer demektir.

İnsan mürekkep yalamakla âlim olamaz
Çünkü ilim, bir ömür ve bir sayı anut
ister demektir.

J - K

Kızı kız gerek, çenesini kır gerek
Kızların çok serbest bırakılması ve ter-
biyesinde ihmal edilmesi caiz değildir.
Çünkü «Kızını döğmeyen, dizini döğer!,,

Koç olacak kuzu kaşakta belli olur
Her çocuk istikbaldeki kıymetini bi-
dayetten göstermeğe başlar demektir.
Kardeşi kardeş bıçaklamış, dönmüş yi-
ne kucaklamış

“Kardeşi kardeş bıçaklamış, dönmüş
yine kucaklamış

“Kardeş kardeşin ne öldüğünü ister, ne
ondüğünü,, meselinin bir eşidir.

Karı var arpa unundan aş yapar!
Karı var eteğine kadar yaş yapar.

Manası malûmdur. “Yuvayı yapan di-
şi kuştur,, Meselinin aynidir

Komşu Ekmeğini sudan artırır.
Yapılan eyiliklere hiyanet edilmemesi-
ni ve iyilik karşılıklarında safvet göste-
rilmesini ima eden bir sözdür.

Atatürk Tarihinin Silinmez Yapraklarından:

Koca Tepenin Beş Atlısı...

(Ulusal Roman)

Yazan : Hüsamettin İŞİN

— 6 —

— Bak bakalım beni kandırabilirmi-
sin ? . Sen beni ne sanıyorsun ha ! . Beni
eski Gülsüm diye tanıyorsan, çok aldani-
yorsun ? . . . Cephe, cephe dolaşan, bir as-
ker gibi rast geldiği yerde dağ, taş de-
meden uyuyan. Mermi kaldıra, kaldıra el-
leri.. Mermi taşıya taşıya sırtı nasırlaşan
Gülsümü sen ne zannediyorsun ha

Aradan günler geçti . . Bir akşam
Gülsüm Ahmedin askere giderken boynu-
na takarak götürdüğü torbayı karıştırı-
yordu.. O torba ki, Ahmedin cepheden
döndükten sonra eli varıpta açamadığı,
dili eripte açın diyemediği tozdan, toprak-
tan beyazken, siyahlaşan torba..

Gülsüm torbanın ağzını açarken geç-
miş günleri andı. Gülsüm, Velinin çetesi
köyden, ayrılacağı günün gecesı, mini,
mini parmaklarına iğneyi batıra, batıra
göz yaşları arasında bu torbayı dikmemiş-
miydi.. Hey gidi günler hey.. Diye içini
çekti. Tesadüfe bakınız, yine o geceki gi-
bi bu gecede ağlıyordu..

Torbanın içinden bir mintan ile bir
soğan ve bir de bir kaç kuru peksimet
çıktı.. Başka bir şeycikler, yoktu. Titrek
parmaklarla mintanı açmağa başladı. Te-
miz bir mintandı bu, mintanı Gülsüm ona
dikmişti.. Mintanı silkmeğe başladı. Yüzü
sarardı, parmakları gevşedi, gözleri bü-
yüdü. Dikkath, dikkath mintana baktı.
Mintanın sol kolu yarısından kopmuş ve
kopan yere başka renkte bir bez parçası
bir iğne tutturulmuştu. Bu ne demektir ?
Bu nasıl şeydi ? Daha dikkatle bakmağa

başladı. Kolun kopuk yerinde kan lekele-
ri vardı .

Ve kenarına ilıştırılan bez de koyu
yeşil renkte bir mintan parçasıydı. Bu
parçanın kenarları yanıktı. Bu parçanın
rengine benzer bir mintanı bir zamanlar
Velinin üzerinde görmüş gibi idi.. Tüyları
diken, diken olmağa başladı.. Ayağa kalktı
bağırarak, çağırarak oldu, bağırarak..
Mintanı parmakları arasında sıkıştırarak
odadan, sofaya, sofadan, avluya koştı..
Anası Ayşe kadınla ocağın başında oturan
Ahmedin yanına vardı elini Ahmede uzattı:

— Bune Ahmet? dedi.

Ocaaktaki yanan ateşlerde alevlerle yü-
zü kızaran, Ahmedin gözleri parladı, elini
Gülsüme doğru uzattı, Gülsüm elini çeke-
rek:

— Söylesene!.. Bune?..

Ahmet hiç bir karşılık veremiyordu..
Kaç kere cepheden ta köye kadar boy-
nunda taşıyarak getirdiği o, torbayı yak-
mak, Velinin kahramanca, acıklı menka-
besini içinde yaşatan bu varlığı ortadan
yok etmek istemişti. Fakat nedense bir
türlü gönlünü kandıramamıştı..

Gülsümede sanki ne olmuştu. Hiç bir
iş yokmuş gibi, bula bula bu torbayımı
bulmuştu.. Canı sıkıldı, düşündü. Gözleri-
ni ateşe dikerek:

— Ne olacak benim mintanım.. Dedi.

Gülsüm taşkın bir öfke ile:

— Senin mintanın mı?

— Öyleya..

Gülsüm elindeki mintanı Ahmede gös-
tererek.

— Peki anladık, bu senin mintanın..
Ya bu parça ne?

Ahmet sudan bir cevap verdi:

— Hiç..

— Nasıl hiç canım.. Bak bakalım beni kandırabilirmisin?.. Sen beni ne sanıyorsun ha! Beni eski Gülsüm diye tanıyorsan çok aldanıyorsun? Cephe, cephe dolaşan. Bir asker gibi rasgeldiği, yerde dağ, taş dîmeden uyuyan.. mermi kaldıra, kaldıra elleri, taşıya, taşıya sırtı nasırlaşan Gülsümü sen ne zanediyorsun ha.. Bir kere gözlerime baksan.. Ahmet şaşaladı.. Renkten, renge giren yüzünü Gülsüme çevirerek:

— Bir mintan parçası..

— Kimin?

— Kimin olacak canım bir yerden elimi geçtide..

Gülsüm Ahmede doğru eğildi.. Sınirden katılaştıran ellerile onu tartakladı:

— Haydi diyelimki bu parça bir yerde senin eline geçti. Kabul edelim.. Olur ya.. Peki neden bunu kopuk koluna ine ile ilıştirdin?.. Ya bu parçanın yanık olusuna ne diyelim..

Ahmedin birden bire başı önüne düştü.. Sol eli yavaş yavaş ocağa gitti.. Oradan bir odun parçası aldı. Ocağı karıştırmaya başladı.. Ayağa kalkmak, oradan kaçmak istiyordu, fakat nereye kaçacaktı. Biraz sonra kendine gelir gibi oldu:

— Haydi Gülsüm.. Dedi. Koş bütün köylüleri buraya topla..

Gülsüm atıldı:

— Ne yapacaksın köylüleri?

— Görürsün..

— Bana söylesene!..

— Sen dediğimi yap.. Ötesini karışma!

Elindeki mintanı koynuna saklıyan Gülsüm.. Köylüleri çağırmağa giderken ocağın başından ağır, ağır ayağa kalkan Ahmet Ayşe kadına seslendi:

— Bana birmumverirmisin ana!..

Hayret içinde deminden beri Gülsümle Ahmedin sözlerini dinleyen Ayşe kadın mırıldandı:

— Ne yapacaksın oğlum?..

— Ne mi yapacağım.. Dedi.. Veli beyin evini aydınlatmağa gideceğim anladın mı şimdi?..

Bir saat sonra.. Ahmetlerin avluda.. Çatırtılarla yanan ocağın başında toplaştan kadınlı, erkekli Kızılcalılar tek kollu Ahmedin dinliyorlardı:

Beş atının menkabeşi ne korkunç ne aç bir şeydi.. Bu beş atlıdan biri Ahmet, diğerleri de Haymanalı Selim, Çallı Mustafa, Afyonlu Hasandı.. Başlarında da yüzbaşı Veli bey vardı.. Bu beş atlıdan bir kişi, Yalnız tek kişi canını güçlükle kurtara bilmişti ki oda Ahmeddi..

Ahmet anlatıyordu:

Büyük taarruzun başladığı gece Veli tıpkı bir deli gibi idi.. Çadırdan, çadıra koşuyordu.. Bir şeyler konuşuyor.. Arada sırada kendi çadırında başını elleri arasına alıyor.. Düşünüyor, düşünüyor.. Kendi, kendine bir şeyler söylüyor.. Ayağa kalkıyor.. Bağırıyor, çağırıyordu. Gerek köyümüzde, gerek bütün cephelerde onunla geçirdiğim uzun ve heyecanlı günlerde Veli beyi, o geceki kadar meyüs, o geceki kadar neşeli hiçte görmemiştim.. Yıllarca gülmiyen, Veli bey o gece inadına, avurtlarını şişire, şişire, dudaklarını kıvıra, kıvıra öyle istekle gülüyordu ki, meğerse isterse Veli de gülmüş..

Bir aralık onu fırka kumandanının çadırından çıkarken gördüm. Kara yüzü sararmış.. Kirpiksiz gözleri sulanmıştı. Ağır adımlarla bana doğru yürüdü.. Sert bir sesle:

— Ahmet.. Dedi. Haydi hazırlan. Tan ağarırken yola çıkmak gerek.. Fırka kumandanına verdiğim sözün değeri o kadar büyük ki.. Bu ünlü vazifeye dört kişi ayır-

dım.. Bunların arasında senide götüreceğim gelirsün değil mi?

— Gelirsek de sözmü yüzbaşım.. Emir kuluna böyle şey sorulur mu?

— Sorulmazda ne edilir. Ahmet, dedi.. Ben ne ise, ne ama.. Ya sende ölürsen, geride bırakacağın Gülsüm sensiz nasıl yaşar bilmemki..

Arkasını söyleyemedi, Yürümeğe başladı.. Ne oldu. Nasıl oldu bilmem bende bir cevap veremedim. O önde, ben arkada Veli beyin çadırına girdik.

Bir Sigare yakan Veli bey birdenbire bana döndü:

— Ahmet.. Dedi.. Bir saat sonra gideceğimiz yol belki çok kısadır. Bu kısa yol hayatımda özlediğim yollardan biridir.. Bu yoldan belki de hiç birimiz geri dönmeyeceğiz..

Biraz durdu sağ elini omuzuma vurdu, sesini çok yumuşatarak:

— Varsın dönmiyelim.. Bundan ne çıkar değil mi ki, biz bu kısa yolla, İzmir varan uzun yolları koca tepeye bağlayacağız..

O sırada çadıra giren bir nefer yüzbaşının sözünü kesti.. Soluya, soluya gelen bu nefer Veli beye iki bomba uzatıyordu. Bu bombaları neferin elinden alan yüzbaşım sert bir asker sesile:

— Arkadaşların da hazır değil mi Çallı?

Çallı Mustafa cevap verdi:

— Hazırdırlar yüzbaşım:

— O halde bekleyin geliyorum.

Nefer selâm vererek çadırdan çıktı.. Veli beyin elindeki bombalardan bir danesini bana uzattı:

— Ahmet, dedi.. Al bunu beline tak.

Elindeki bombayı manevra kayışının kenarına ilıştirerek yüzbaşım, kesik kesik:

— Ahmet, artık işimiz tamam dedi.. Şimdi iş atlara binmeğe, düşman cephesine doğru akına kalıyor.. Şimdi yapacağımız işi anladın ya..

Yaşımı aldım:

— Anladım, yüzbaşım:

— Öyle ise haydi yürü gidelim.



Savaştepe Ve Yağcılar Mânileri

Öğretmen: MUSTAFA SALMAN

Ellerimde sazım var,
Sene bir çift sözüm var.
Gel sarılam a sevdiğim,
Alyanakta gözüm var.

Eşi narım soyulmaz.
Yemesine doyulmaz.
Orta boylu gâvur gelin,
Sarmasına doyulmaz.

Elmaya bakır asmalı,
Budağını yasmalı.
Kızcaz senin sevilerini.
Gazetelere basmalı.

Evleri merdin merdin,
Gelin oğlan mı derdin.
Çaylar mürekkep olsa,
Yazılmaz benim derdim.

Elma aldım ocaktan,
Kan damlıyor bıçaktan.
Senin gibi yarım olsa,
Hiç indirmem kucuktan.

Eşmeyi eştin yerler,
Suyunun içtim yerler.
Ana baba tanımıyor,
Sevinin düştüğ yerler.

Ellerinde kelepçek,
İnip gelir yelekçek.
Gidi gâvurun kızı,
Aklım kesti delitçek.

Ekin ekim bitmedi,
Dibine su gitmedi.
Küçücükten bir yar sevdim,
Allah nasip etmedi.

Evinin merdiveni,
Önünün serdirmeni.
Gelcem dedin gelmedin,
Saldırdın derde beni.

Evimizin önü furun,
Furunun önünde durun.
Oğlan evimize gelme,
Kafana bir taş furun.

Ellerinde kavanaz,
Abtesdalır benamaz.
Gidi gâvur sevilir,
Evlî bekâr tanımaz.

Evimizin önü çeşme,
Tüfeme koydum saçma.
Ah benim telli gözlüm,
Beni görünce kaçma.

Entarisi akından,
Sesi gelir yakından.
Ettin bene oyunlar,
Allah gelsin h kından.

Ekin ekim halazı,
Furuna deptim yalazı.
Ellerimden aldılar,
Orta boylu palazı.

Ellerinin eliği,
Arkasının meliği.
Geç gidelim nazlı yarım,
Vardır nikâh koleyi.

Entarisi can cana,
Selâm söylen amcama.
Amcam kızını vermezse,
Turşu kursun fincana.

Elmanın irisine,
Ben yandım birisine.
Beni çoban tutsunlar,
Kızların sürüsüne,

Entarisi fil fili,
Kaşları yılan dili.
Gel sarılam a sürmelim,
Kesilsin düşman dili.

Entarisi ak gibi
Suya gider ok gibi,
Ayşe ardına bakmaz,
Hovardası yok gibi.

Evleri çukur mukur,
Çufallık dokur mukur.
Güzel yar düğün yapıyor,
Bizide okur mukur.

Elaziz uzun çarşı,
Dükkanlar karşı karşı.
Benim bir sevdiğim var.
Elâ göz kumral saçlı.

Evimizin önü mezar,
İçinde yarım gezer.
Ellerinde divit kalem,
Derdine derman yazar.

Elekte elenirim,
Dibinde bölenirim.
Beni yardım ayırana,
Ölünce ilenirim.

Eymeli yavrum eymeli,
Fistan yere deymeli,
Fistan yere inincek,
Dünya malı vermeli.

Entarisi aklı yar,
Muhabbeti datlı yar.
Nere gedin, nere geçin,
Selâm kıymetli yar.

Eşi elmayı dildirin,
Ata beni bindirin.
Sürmelimin yoluna,
Furun beni öldürün.

Elindedir mekere,
Çıktı gitti yokara.
Öpim derken diş batırdım,
Kusur bilme bu kere.

Entarisi akdandır,
Buda bize haktandır.
Benizlerin sararmış,
Belki yorgunluktandır,

Elması dilim dilim,
Altımızda kıl kilim.
Yaktı beni kül etti.
Kara zülüflü gelin.

Entarisi gök dimi,
Denize battı gemi.
Günden güne artıyor,
Kör olasıca sevi.

Ekinler ekilirken,
Diplerine dökülürken.
Saçlarından bir tel ver,
Canlarım çekilirken.

Entarisi aktandır,
Ne gelirse haktandır.
Benzimizin sarılığı,
Dün akşamki laftandır.

Eyme çakır kaşını,
Kim bağladı başını.
Ayrılan kavuşmaz mı?
Sıl gözünün yaşını.

Evleri inabide,
Selâm söylen Amede,
İkimizin sevisi,
Kalıyor kıyamete.

ATAM SANA

Sen bize tanrının bir ihsanıydın,
Şen türkün ufkunu ağartanıydın,
İzinde öğrendik nedir insanlık,
Milletin önderi hem atasıydın

Onsekiz milyonu tutup elinden,
Kaldırdın bu hasta milleti yerden,
Biz şimdi bir seni kurtaramadık,
O ölüm denilen uğursuz devden.

Bu büyük aczine ağlasın millet,
Lânet o kudurmuş ecele lânet,
Atam sen emin ol daim kalacak,
Emanet ettiğin bu Cumhuriyet.

Şimşekler kışkandı bakışlarını,
Deryalar hızlattı akışlarını,
Ulusun sevgile hergün ancak,
Zaferler yaratan sen atasını.

Sayende alıştı millet refaha,
Dünyayı şaşırttı sendeki deha,
Seninle parladı acun tarihi,
Çok erken bu ölüm, çok erken ata.

Ölüm mü? akıllar bunu almaz,
Bu büyük felâket tarihe sığmaz.
Milletin ağlıyor aç gözlerini,
Onsekiz milyonun sesi bu niyaz.

Söner mi hiç Güneş, söner mi hiç Nur?
Kuru mu okyanus, çökermi hiç sûr?
Çağlayan akarken bütün hızile
Toprak mı taşlar mı onu durdurur?

Göçmedi, göçmesin türkün atası,
Kâinat paylaşın bu sonsuz yası,
Ey önder şifa ver maneviyetinle,
Ulusun kanıyor derin yarası.

Türklüğün anadı : KEMAL ATATÜRK
Volkanlar kalıyor yanında sönük,
Kurduğun vatanda rahatça uyu,
Ey ölmez Komutan, en sevgili Türk.

Ağlarken varlığım hep kana kana,
Dilerim diz çöküp Ulu Tanrıya, :
Bayrağım, kıymetli Atamın Ruhu
İnmesin bir daha böyle yaraya.

BEHMEN ANTAŞ

ISTEK

İlk baharda gezerken sevgilimle kolkola
Çiçeklere bürünmüş bağçedeki ağaçlar
Sevdalılar buluşmuş gidiyorlar bir yola
Bizi bekler sevgilim yeşillenmiş yamaçlar

Ötüşüyor bülbüller çiçeklerin üstünde
Kızaran alınları güneşli üfka açık.
Uyumuşlar baharın hayat saçan göğsünde
Bende seni sarayım kollarımla azıcık.

Bülbüller şahit olsun öpüşürken ikimiz
Sen baharın gölüsün bende aşkın bülbülü
Bu baharda çok sıcak çok sıcaktır sevgimiz
Göğsünde açılıyor bahtımızın sünbülü

MUSTAFA GENÇ

YOKSULUN ÖLÜMÜ

Yoksuzluğun acısı durmaz beynimi dağlar
Ne kederli gülüşlerin var gülmeyorum bir gün
Hep acı feryatlarla bicare kalbim ağlar
Ok saplamış bağına şu zavallı gördüğün

Sefaletle günlerce son ümitte çarpışmış
Bak akıttığı kanlar kızarıyor toprakta
Yorgun hayata bıkmış her engel ana çarpmış
Artık ovarlığı onun son köşeyi sarmakta

Nerde birneşe görse ona yeis veriyor
Yıllarca barındığı o harap oyunalıle.
Artık dünyaya küsmüş serefesini veriyor
Bağına pence atan kudurmuş ezraile

MUSTAFA GENÇ

Soya Fasulyası

Samsun Türk Ofis İşyarlarından
M. YURDAY

(Farmakoloğ) namile intişar etmekte olan ilmi bir gazetede soya fasulyesine dair gördüğümüz faideli ve uzun bir tetkik mahsulü olan kıymetli bir yazıyı aynen aşağıya yazıyoruz.

1 — Tarihçesi:

İnsanların yiyeceklerini temin için toprağa attıkları ilk tohumlar arasında soya fasulyası da bulunmaktadır.

Çinde bulunan ve isânın doğumundan 2838 sene evvele ait olan bir elyazısında bu maddenin ekilip biçildiğinden bahsedilmektedir.

Tarihin kayyettiği zamandanberi çinlilerce mukaddes olarak tanılan ve Tanrının kullarına bilhassa ihsan ettiği farzedilen beş madde arasında Soyada mevcuttur.

Soya Beşbin senedenberi pek kesif olan Çin halkının en ucuz ve çok besleyici bir gıda maddesini teşkil etmektedir.

18 inci asrın nihayetine kadar bu kıymetli madde Çinden başka hiç bir memlekette tanımıyordu. Rus-Japon harbi esnasında askerlerini beslemek müşkülâtında kalan Japonya çok ucuz bir fiyatla temin edilebilen soya fasulyası ile ordunun iagesini tecrübe etmiş ve iyi neticeler almıştır. Soya tanelerinden yapılmış çorpa ve çöreklerin askere pek yaramakta olduğunu gören Japonya bu maddeye bir alâka göstermeğe başlamıştır. Bundan sonra soya tanesi ve yagi kıymetli varlığını Avrupa piyasalarında da göstermeğe başlamış ve ilk olarak Mitsut et CO. firması tarafından 1908 senesinde birinci soya partisi Londra piyasasına arz edilmiştir.

Avrupa piyasalarında soyanın tanınması ve kıymetinin takdir edilmesi sürümünü de çoğaltmış olduğundan, talep kar-

şısında çinlilerde soya ziraatını tevsi ederek İstihsal miktarını fazlalaştırmışlardır.

Bilhassa Mançurinın vasfı ve boş sahalarına Çinin kesif halkından mühim bir kısmı iskân edilerek bu büyük mıntakada da ekimine başlanmış ve istihsal fazla miktarda kabarmıştır. Avrupada soya istihlâki fazlalaştıkça kıymeti daha iyi anlaşılmış ve bu memleketlerde de yetiştirilmesine uğraşılmağa başlanmıştır.

Birinci defa Viyanalı profesör Haberland tecrübe bahçelerinde de soyanın üretilmesi için çalışmıştır.

Diğer memleketlerde de bu uğurda uğraşılmış fakat tohumun toprağa alışması ve iklimin uyması için uzun seneler uğraşmak mecburiyeti hasıl olmuş ve bahuş Çin ve Mançuri istihsalâtı çok ucuz bir fiyatla piyasaları durdurduğu gibi harbi umumiden evvel bu günkü buhran ve işsizlikte bulunmadığından 1920 senesine kadar hiç bir yerde vasi mikyasda soya ziraatı yapılmamıştır. Harpden sonra yapılan tecrübe ve alınan netice verimli neticelere istinaden evvelâ Amerika birleşik memleketlerinde ziraatına başlamış ve 1920 senesinde 100 bin hektar arazide soya ekilmiştir. Verim ve faydalarının diğer bütün yer ürünlerinden üstünlüğü görüldüğünden ekim sahası her sene çoğaltılarak bu miktar "Beynelmilel Roma ziraat enstitüsü istatistiklerine nazaran" 1936 senesinde 1 milyon hektarı aşmıştır.

Rusyada 1926 senesinde 120 bin hektara soya ekilmiş ve bu miktar 1936 senesinde 500 hektarı bulmuş. Komşumuz Bulgaristana geçen sene 16 bin hektara soya fasulyası ekilmiş, bu miktar 1936 da 30 bin hektara çıkarılmıştır. Romanyada (SONU VAR)

Evimizin Neşrettiği

KİTAPLAR

- 1) — Halkevimizin sekiz aylık çalışması
- 2) — Köy kitabı
- 3) — Öz Tükçe adlar.
- 4) — Çepniler,
- 5) — Halk inanmaları,
- 6) — Özel görenek ve inanmalar,
- 7) — Atalar Sözü
- 8) — Bağcılık,
- 9) — Verem,
- 10) — Yusuf Fakih,
- 11) — Yurdum için,
- 12) — Balıkesir Coğrafyası,
- 13) — Konferanslar
- 14) — 17,18 inci asırlarda Balıkesir şehir hayatı,
- 16) — Köylü Ormandan nasıl faydalanır,
- 17) — 19 Mayıs,
- 18 — Yağcılar ve Savaş-tepe mânileri.
- 19 — Öz Ses ve Zevk kaynaklarımız.
- 20) — Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler
- 22) — Türkiyede Su ve Ağaç meselesi
- 23) — Uygurlar ve Uygur Medeniyeti

ÇIKMAKTA OLANLAR

- 15) — Vesikalar
- 21 — Halkıyat

